

államhatalom ellenem hozott adminisztrációs intézkedései ezt a támogatást be nem fojtották. Tevékenységem legjobb tudásom szerint összhangban van a zsinat és az azt követő szinódusok tanításával, e tevékenység eszmei tartalma a Hittani Kongregáció ítélete szerint semmiben sem ellenkezik az Egyház tanításával, ezért élt bennem a remény, hogy tevékenységem elnyerheti az Egyház hazai püspökeinek támogatását.

Így lévén a dolgok, csak a legmélyebb megdöbbenéssel vehetem tudomásul, hogy a velem való kapcsolattartás és a rám hallgatás kizár a szemináriumi felvételtől, a szemináriumi tanulmányok folytatásából és szentelési akadálnak számít. Még szomorúbb megdöbbenést vált ki belőlem, ha tőlem magamtól is az kívántatik, hogy ne keressem rám hallgató testvéreimet Jézus Krisztusban, hogy hassak oda, hogy ne keressenek, és hogy ne hallgassanak reám. Mind e kívánságok teljesítése annyit jelentene, hogy magam zárom magamat szellemi-lelki értelemben vett börtönbe. Ezt a kívánságot nem teljesíthetem. Amit én a Lélek szavának gondolok, azt nyíltan és a háztetőkről is hirdetem, s mindennap azért imádkozom, hogy ezt minél többen meghallják, erre minél többen hallgassanak. Bárki kívánja tőlem ennek ellenkezőjét, nem teljesíthetem kérését. Inkább akarok engedelmeskedni Istennek. Ezért az engedelmeskedésért viseltem jó szívvel életem eddigi megpróbáltatásait, ezért az engedelmeskedésért kész vagyok továbbra is megpróbáltatásokat szenvedni. Ha a fenti kívánságok szerint én magam is elhatárolnám magamat magamtól, ez teljes meghasonlást eredményezne bennem, amelybe lelkileg is, testileg is nagyon hamar belepusztulnék. Lelki öngyilkosság, Szentlélek elleni bűn volna ez részemről.

Kérem továbbra is egyházmegyei felvételemet, hogy az a tevékenységem, amelyet a fentiek alapján Magyarországon az „Egyház reményének” gondolok, végre az Egyház püspökeinek támogatása mellett folytatódhassék. Évekkel ezelőtt provinciám is felajánlotta a keretbe vevést - sajnos a fenti, számomra elfogadhatatlan feltételek mellett. Lelkiismeretem szavát hallva Albert provinciális visszavonta felvételi ajánlatát.

Amíg élek, remélek. Változatlanul remélek abban, hogy a Lélek erejében tovább növekedik Magyarországon azoknak a katolikusoknak a száma, akik a kisközösségekben nevelődve készséges szolgáló leszenek a jézusi ígének, s ennek következtében előbb-utóbb szükségképpen megkapják a jézusi ige terjesztésére rendelt apostolutódok teljes támogatását.

Felolvastam neki. Az ötödik pontra ezt mondta: „Gyönyörű. Ezt olvasd fel még egyszer. Ez az én módszerem is.”

SIMON PÉTER

A BOKOR KÖZÖSSÉG 1970-ES ÉVEKBELI MEGÚJULÁSA...

Agostino Casaroli bíboros, a Vatikán keleti politikájának nagykövete az 1970-es évek első felében így emlékezett meg az egyház kisközösségeiről: „A katonaság és rendőrség által támogatott állam- és pártapparátussal, valamint a bíróságokkal és büntető szervekkel szemben, az iskolától, az ifjúságtól elzárt Egyház túl gyengének tűnik... Egyre kevesebb fiatal járt templomba. Egész társadalmi rétegek - közhivatalnokok, katonák, pedagógusok - tűntek el onnan. Lengyelországot kivéve az Egyház - a marxisták reményeinek megfelelően - a haldoklás jeleit mutatta. Titokban azonban tovább élt a „spirituális egyház”, és a földalatti életre berendezkedett válogatott csoportok szerveződtek. Ők gyakran tették ki magukat a törvény szigorának, de folyamatosan ellenálltak, és a kormányok tiltakozásai ellenére továbbterjedtek. Ilyen helyzetben az Egyház reménye - természetesen Isten segítsége mellett - a híveknek erre az egyre kisebbedő élcsapatára, a püspökök, papok, szerzetesek, szerzetesnők és világiak szenvedéseire támaszkodhatott, akiket a rezsím folyamatosan üldözött, még ha az idő múlásával módszereinek brutalitása enyhült is kissé.” A Bulányi György vezette Bokor közösség is hozzájárult az egyházi élet aktivitásához, mert egyre több fiatallal kerültek kapcsolatba, és vonták be őket a bázisközösségükbe. Az igazi ifjúsági vallási élet a kisközösségeken belül zajlott, mert ott a rendszer által szabott feltételek közepette is kontrollálás nélkül tanulhattak a hitről. Az 1950-60-as évek szigorú terrorjából csak az összejövetelek megfigyelése, illetve ritkább esetekben állami közbelépés és a fegyelmezés maradt meg. A fegyelmezés inkább jelentett elbeszélgetést, zsarolást, mint konkrét fizikai bántalmazást.

A korábban már említett politikai viszonyok is adottak voltak ahhoz, hogy a Bokor tagok hosszú várakozás után ismét rendszeresen összejárjanak, programokat csináljanak és közösen megéljék a hitüket. A 70-es évek hirtelen jött enyhülése nem törölt el és nem is

törölhetett el minden félelmet és fenntartást az állammal szemben, ezért a találkozóikat titokban szervezték meg és lakásokban gyűltek össze. A kisközösségi forma nagy védelmet nyújt a beépülések, és megfigyelések ellen, emellett a Bokor a szeretetközösség megélésének egyetlen létformáját látja benne. „Szeretni csak személyesen, emberszabású mértékben, bensőséges körben lehetséges” - jelentette ki Bulányi György. A kisközösségben előtérben van az egyén őszinte megnyilvánulása, az imádság lehetősége,

barátságok ápolása, ami egy nagyobb családi formának tekinthető.

A közösségi találkozók működéséről, felépítéséről és időtartamáról a tagjai határoznak, nincs semmilyen előírás amit be kell tartani, minden kisközösség autonóm. Ennek ellenére sok hasonlóságot mutattak a csoportok, mivel az egymásból kialakuló közösségek jól bevált formákat örökítettek át a belőlük kialakuló újabb csoportok felé. Az volt a legelterjedtebb forma, amit Bulányi György dolgozott ki, miszerint: a találkozóknak mindig van egy elnöke, aki levezeti a beszélgetést, személye alkalmanként változik. Az összejövetel fő részei: a megbeszélni való összegyűjtése, elmélkedés-imádság, a találkozóra választott anyag megvitatása és a következő téma kitűzése. Egy közös étkezés zárja a találkozót, ami alatt a kötetlen beszélgetés és az összegyűjtött kérdések megvitatásának ideje érkezik el.

Az ideális létszám egy kisközösségben 1 tanító és 12 tanítvány, akikből később tanítók lesznek és egymástól függetlenül vezetnek egy tanítványokból álló csoportot. A Bokor közösség annak a megvalósítására törekszik, hogy mindenkinek legyen egy „felvevő” csoportja, ahol a tanulás folyamata zajlik, és legyen egy „leadó” csoportja, akiknek a megszerzett tudást továbbadják. Ezzel a struktúrával Jézus akarják követni, aki szintén 12 embert gyűjtött maga köré azzal a céllal, hogy később a Jézusi tanítást a világ felé közvetítsék. Ez egy jó elképzelés, mert néhány évtized alatt elérhető lenne az emberiség teljes lefedése, és az örömhír mindenkihez eljuthatna. Ennek a tervnek a gyakorlati megvalósítása miatt, a Bokor közösség a 70-es évek első felében gombamód szaporodik szerte az országban. 1972-ben megvalósult az első csoportvezetői lelkigyakorlat 19 fővel, ami 19 aktív csoport jelenlétére utal. A lelkigyakorlatok tartására való meghívás 1973-ban már olyan mértékű, hogy Bulányi páter első esetben kéri meg két nem pap közösségi társát lelkigyakorlatok megtartására. A közösség növekedése és népszerűsége egyházi berkeken belül ekkor még töretlen.

1974-75-re kialakult az a struktúra, amely mai napig alapja a Bokor bázisközösségnek. Ahogyan a belső működés lehetséges formái kikristályosodtak, úgy sokszorozódtak meg az ország különböző helyein az állami titkosszolgálat által is jól ismert Bokor csoportok. A gyakorlat azt igazolta, hogy ahol volt belső vallásos élet, ott ki tudott bontakozni ez a kezdeményezés. A Bokor kisközösségekből - csoportokból - épül fel. Néhány kisközösségből létrejövő közösségvezetői csoportosulás az ÁG vagy a Régió, ezek fogják össze az alájuk tartozó csoportokat. Az egyes kisközösségek vezetői vagy képviselői Közösség Vezető Tanácsot (röviden: KVT) alkotnak, és évi rendszeres tanácskozásukon megtárgyalják a közösség ügyeit és az éves programokat. A Bokor

közösség közösségvezetői évente egy vezető testületet választanak, a Közös Képviselőt (röviden: KK), mely egy éven át a nagyközösség ügyeit intézi és adott esetben a Bokrot képviseli. A vezető testület élén a titkár áll, amelyet a mindenkor KK tagjai sorából választanak. „A Bokor nem jogrend, hanem szeretetrend, melyben nincs hierarchia, hanem csak testvéri szolgálat. Vezetői nem kinevezett, hanem választott szolgáló vezetők. A választás minden esetben titkos szavazással történik.”⁸⁶ A helyi, kisközösségi szervezések mellett több országos rendezésű program és ünnep volt. Ezek az alkalmakon találkoztak a Bokor közösség tagjai egymással, viszont az ilyen jellegű országos találkozókból jóval kevesebb volt a 70-es években, mert elsősorban tilos volt az ilyen jellegű gyülekezés, másodsorban a kisközösségi létforma érdemi része a korábban már említett értékrend miatt a csoportokban zajlott.

A Bulányi György vezette közösség a Bokor elnevezést az 1970-es évek közepén kapta. Addig csak bulanyisták, vagy a Bulányi-féle közösség megnevezés alapján azonosították őket, mert saját választott nevük nem volt. A 70-es évek időszakra jellemző kivirágzás következtében egyre többen figyeltek fel a kisközösségre. Egy újságíró használta először ezt a kifejezést a közösség megnevezésére, forrása Bulányi György 1973-ban írt egyik tanulmánya volt. Ebben az írásban a szerzetes a világszerte sarjadó, Szentlélek által indított, egyházat megújító mozgalmakat nevezte „Bokornak”. A Bokor megnevezést azért is kezdte használni a közösség, mert botanikai szempontból - lágyszárú növények egy vagy egymáshoz közeli, több törzsről álló csoportja - és a katolikus szimbolika értelemben is - égő és el nem égő csipkebokor, melyből Isten hangja szól - alkalmasnak találta saját identitásának meghatározására.

A Bokor elnevezés elterjedése, sok csoport megalakulása, az országos hálózat kiépülése, a belső működés kritériumainak megszületése jellemzi a 70-es évek elejét és közepét. A bázisközösség akkor nyerte el a mai napig jellemző vonásait. Harcaikat ekkor elsősorban az államszocialista rendszerrel szemben vívták, akik a fiatalok ideológiai nevelését nem akarták átengedni az egyháznak. A Bokor és a többi bázisközösség új lendületet hozott az állam által szabályozott egyház életébe, de Bulányi György és követői nem sokáig örülhettek, mert az állam nem hagyhatta működni a „rossz kisközösségnek” tartott Bokor közösséget.

Bohn István plébános kispap évei Bulányi György hatása alatt

A Bokor közösséggel kapcsolatos kutatásaim során megismert levéltári források és a szakirodalom közlése mellett több Bulányi tanítvánnyal készített interjú sem akartam kihagyni a dolgozatomból. A beszélgetések

jelentőségét abban látom, hogy a megkérdezettek személyesen élték át a Kádár-korszak utolsó két évtizedét, és visszaemlékezéseik, véleményalkotásuk konkrét személyes tapasztalatokon alapul. A vizsgált történelmi kor helyes megítéléséhez szükségesnek tartom a rendelkezésünkre álló összes forrás felkutatását - amennyiben lehetséges -, és egymás mellé állítását. Lehetőségeimhez mérten két személyes beszélgetés leírásával tudtam hozzájárulni a közelmúlt teljes feltárásához. A Bohn Istvánnal készített interjút a jelen fejezetben, az Orbán Péterrel való beszélgetést pedig egy későbbi fejezetben közlöm.

Bohn István törökbálinti plébános, 40 éve tagja egy Bulányi György által szervezett kisközösségnek. 1968-ban kezdte a szemináriumot Esztergomban, és 1974-ben fejezte be tanulmányait. Első kápláni helye 1974-1977 között Solymár volt, majd ezt követően Budakeszin folytatta papi életútját káplánként 1984-ig. 1984-től már törökbálinti káplán volt, és 1995-től a mai napig Törökbálint plébánosa. Papi pályájának kezdete az 1970-80-as évekre esett, kispapként és később káplánként szembesült az állam egyházellenes tevékenységeivel, és mivel ő is csatlakozott a Bokor közösséghez 1971-ben, átélte a Bokor-ellenes egyházi támadásokat is. István atya visszaemlékezései során beszélt az állam és az egyház viszonyáról, Bulányi Györggyel való találkozásáról, és ennek jelentőségéről a saját életében, valamint kitért a Bokor ellenes támadások valós okára is.

Nagyon sok köszönettel tartozok Bohn István atyának, aki rengeteg elfoglaltsága mellett, szakított időt az általam feltett kérdések megválaszolására, hálás vagyok, hogy örömmel beszélt múltjáról, bensőséges érzéseiről. A Bohn Istvánnal folytatott beszélgetés rögzítésre került, a készítő tulajdonában van a hanganyag.

„Amikor én a szemináriumba bekerültem, akkor ott volt egy dukornak nevezett negyedéves teológus, aki ránk elsősökre figyelt, és ő segített minket. Ő szokott beszélni arról, milyen legyen a viszonyunk, mit mondjunk el a szemináriumi évekről, a szemináriumban történt eseményekről, és arról finoman, de azért közérthetően mondta is: ne nagyon dicsérjük a tanárainkat akik jók, és ne sokat beszéljünk arról, hogy mi van mert vannak emberek, akik azért kíváncsiak, mert figyelnek! Figyelnek arra, ha van egy jó tanár, akkor elmozdítsák és akadályozzák a tanítást. Ez azt jelentette, hogy vannak besúgók, akik állami szerveknek jelentenek arról, mi történik a szemináriumban. Az állam így próbálta megakadályozni a papképzést, hogy az arra alkalmas tanárokat elmozdították. Ez volt az első, mikor találkoztam azzal, hogy nincsenek nyugodt körülmények, hanem az államnak itt van a füle. Aztán felkerültem Budapestre a Központi Szemináriumba,

ahol egyik este eljöttek az Állami Egyházügyi Hivatal emberei, és az ott egybegyűlt kispapság és az előljáróság - a szeminárium rektora, prefektusa - előtt így nyilatkoztak az ÁEH emberei: Tisztelendő Urak! Az öregasszonyokkal azt csinálnak amit akarnak, a fiatalokhoz nem engedünk hozzányúlani. Jól jellemezte az akkori beállítottságot: amit a fiatalok képviselnek, az egy nagyon fontos dolog! Ezért akartak leállítani és megakadályozni a velük való foglalkozást. Az öregek még örülnek, hogy élnek sok mindent nem akarnak, nem zavarnak. Azért is alakult így, mert enyhült az 50-es évekhez képest az állami nyomás, nem tudtak közvetlenül ártani, vagy közvetlenül bebörtönözni bántalmazni minket, de nem állították le magukat és jelezték a szándékukat. Voltak kispapok közöttünk is, akik jelentettek az államnak. Ilyen körülmények között zajlottak a szemináriumi éveim. A szemináriumban ez volt az a két kirívó eset, ami világgossá tette a helyzetet. Egymás közt beszélgetve mindenki tudta. Ilyen körülmények között kellett megkeresni a fiatalokat. Köztudottan ezekben az években voltak még perek, a Regnum Marianum közösség papjait elítélték és bebörtönözték, ilyen értelemben volt még nyílt egyházüldözés is. Ami közismert, hogy a szemináriumi előljárókat, püspököket egyház vezetőket akarta az állam befolyásolni, és cselekvésre kényszeríteni. Mivel közvetlen börtönnel nem jöhettek, ezért az előljáróságon keresztül akarták leállítani a próbálkozásokat. A szeminárium vezetői bennünket a szemináriumban különösképpen nem bántottak, csak jelezték, vigyázzunk. A 70-es években foglalkoztunk a fiatalokkal és lelkigyakorlatot tartottunk nekik plébániákon. 2-3 nap hosszúságú lelkigyakorlatok voltak, és ezekről általában tudomást szerzett az állam. Küldtek megfigyelőket, akik lefényképezték a plébániát. A fotók és a jelentés eljutott a püspökökhöz, akiknek kiadták feladatként, hogy ezeket a lelkigyakorlatokat szüntessék meg. Ez úgy történt, hogy a püspök kiküldött egy papot azzal a felszólítással, hogy hagyják abba a lelkigyakorlatot, vagy személyesen hivatott minket. Amit az állam csinált, hogy az egyes közösségeket egymással szembe fordította, az „oszd meg és uralkodj” elvet használta. A börtönök elmaradtak a politikai viszonyok miatt, egyházon belüli megosztottsággal próbálkoztak. A helsinki egyezményt Magyarország is aláírta, és ez sok mindenben megakadályozta a hatalmat.

Bulányi Györggyel való találkozásom a szemináriumba kerülésem idején történt. Az egyik kispap társam kapcsolatban volt vele. Áttételesen, a kispaptársammal való beszélgetés közben ismertem meg a gondolatait. Később személyesen beszélgettünk, és aztán meghívott egy lelkigyakorlatára. Pontosan nem emlékeszem a találkozóra, de 1971 környékén volt. Ezután kezdtem el olvasni az ő írásait, prédikációit. A

lelkigyakorlaton hívtak meg egy velem azonos korúakból álló csoportba, aminek most is részese vagyok. Ez egy 40 éves barátság.

Nagy ajándék számomra, mert gyerekkorom óta jártam hittanra, és amit akkor gyerekfejjel megértettem az evangéliumokból az volt, hogy Jézus nem forradalmár, nem akar pusztítani és így teremteni egy igazságos társadalmat. Ő a szeretetet hirdette meg és azt, hogy mi magunk térjünk meg. Ha én bennem a változás megtörténik, akkor van esély arra, hogy mindenhol változás történjen. Ezért hirdette meg Jézus az ellenségszeretetet tanítását, nem szabad ölni szeretni kell. Így változik meg a világ, mert az erőszak erőszakot szül. Gyerekkori tapasztalatom Jézus határtalan szeretete. Később megmagyarázták nekem, a jogos önvédelemre jogom van. Szerethetem az ellenségemet de..., nem szó szerint kell venni az evangéliumot. Ezt magyarázták a hittanórán. Ez szült feszültséget bennem, mert Jézus azt kérte szeresd az ellenségedet, és az egyházam azt kéri ne szó szerint vegyem ezt. Nem az egyház mondja meg, mit kell csinálni? Bulányi azt képviselte, amit én gyerekkoromban elképzeltem: nem szabad visszaütni. Jézus is azért jutott el a keresztfára, mert nem ütött vissza. A hegyi beszédet sem jelképesen kell értenem, hanem szó szerint. Gyurka bácsi jelentősége ebben rejlett, és az evangélium elemzések során abszolút bizonyítani tudta. A II. Vatikáni Zsinat nagy tanítása, hogy az államhatalmaknak megértéssel kell viszonyulniuk azok iránt, akik lelkiismereti okok miatt nem fognak fegyvert. Ez azt jelenti, ha akarunk lemondhatunk az önvédelemről és ezzel nem követünk el bűnt.

Az egyház két ok miatt fordult a Bokor közösség ellen. Egyrészt a tanítása, másrészt a gyakorlata miatt. Bulányi György fiatalokkal foglalkozott, egyetemistákkal, az értelmiséggel és felnőtt ifjúsággal. Nagyon hatékonyan tette mindezt, ezáltal egyre inkább szaporodtak ezek a közösségek. Az ÁEH csak nézte, hogyan növekednek a fiatalokkal foglalkozó csoportok. Velük az egyháznak nem lett volna szabad foglalkoznia. Ez volt a gyakorlati ok.

A másik ok, a tanítása. A Jézusi szeretet fogalom amelynek alapja az adás, a szolgálat és a szelídség. Ezeket a közösség nem elméletileg képviselte. A szegényeknek megpróbálták pénzt juttatni, ez titokzatos módon ment, mert kiküldeni pénzt az országból nem volt lehetőség, de próbálkoztunk az éhezőknek enni adni. A szelídség nem engedi a katonáskodást, ezért az államhatalom veszélybe kerül, hiszen nincs megfelelő számú hadra fogható ember. Ki fogja az államot, a szocializmust megvédeni akkor? Nagy veszélyt jelentett, és a hatalom látta. A tanítás és a gyakorlat is az állam érdekével ellentétes, érthető, hogy nem nézték jó szemmel, le akarták állítani. Mivel börtönözni nem lehetett, ezért meg volt kötve az állam keze. Lékai

László érseki kinevezésekor (amit a hatalom támogatott) az állam azt kérte tőle, ígérje meg a Bulányi-féle közösségeket felszámolja! Akkor hallottam ezt a hírt: a bíboros megígérte, hogy titeket megszüntet! Amint hivatalba lépett kezdődtek a vegzatúrák. Így sikerült az államnak a másként gondolkozókat leállítani.”

részlet a Szerző:

A Bokor Közösség 1971–1989 A Bokor eszmény kialakulása, szervezeti megújulása, és a kiközösítés évei c. szakdolgozatából

BULÁNYI GYÖRGY

MONDJUK-E A HISZEKEGYET, VAGY NE MONDJUK?

Az Értelmező Kéziszótár szerint a *hisz* ige első jelentése: *a valósággal egyezőnek, igaznak tekint.* Van hatmilliárd ember, van durván hatezer vallás, s ennek megfelelően hatezer különféle Hiszekegy. De az egyes vallásokhoz tartozók is a maguk módján hisznek, s a Hiszekegyükből az egyik ember ezt a tételt, a másik ember meg amazt nem fogadja el. (Enyhítek: egy kicsit másképpen magyarázza, mint a papja.) Így aztán valójában nem hatezer Hiszekegy van, hanem hatmilliárd. Ha egy vallási közösséghez akarok tartozni, akkor el kell mondanom a választott vallási közösség Hiszekegyét – úgy tetszik.

De hát ha valaki nem akar hazudni? Ha valaki nem akarja kinyilvánítani azt, hogy a valósággal megegyezőnek, igaznak tekinti azt, amit nem tekint a valósággal megegyezőnek és igaznak, vagy legalább is nem tudja megállapítani azt, hogy vallásának egyik vagy másik tétele megegyezik-e valósággal, igaznak tekinthető-e – az mit csináljon? Ne legyen vallási közössége? De hát szüksége van rá, mert találkozni akar olyan emberekkel, akik – mondjuk, az azonos neveltetésük miatt – legalábbis nagyjából azt tartják a valósággal egyezőnek és igaznak, amit ő. Mit csináljon? Csináljon egy új vallást! Hogy lehet vallást csinálni új Hiszekegy nélkül? Még ha hárman meg is egyezünk egy új Hiszekegyben, semmi sem biztosítja, hogy hármunkból én vagy te holnap is azt fogjuk-e a valósággal egyezőnek, igaznak tekinteni, amit tegnap aláírtunk.

A *Bokor* kidolgozott egy lehetőséget. Nincs Hiszekegye, csak Hűségimája, s amelyet nem is kötelező elmondani; elmondjuk, ha akarjuk. A Bokor minden egyes tagja ahhoz a vallási közösséghez tartozik – ha akar –, amelyet választ magának. Ha papként tartozik a választott valláshoz, el is mondja hangosan vallásának krédóját; ha nem-papként tartozik hozzá, akkor becsukhatja száját, amikor Hiszekegyet mond választott vallási közössége. De hát akár mondja, akár